

Aflevering 86

Huis en haard

Bij de grote brand van Nederweert in 1659 gingen alle 28 woningen in de Kerkstraat in vlammen op. De brand ontstond door blikseminslag in de kerktoren. De huizen werden toentertijd gebouwd van hout, leem, riet en stro. Geen wonder dat de brand letterlijk 'als een lopend vuurtje' van huis naar huis oversloeg. Na de verwoesting werden de huizen in baksteen herbouwd en kregen ze gebakken dakbedekking.

De meeste van de ongeveer 700 andere woningen en boerderijen die Nederweert en zijn buurtschappen in de 17de eeuw telde, waren gebouwd van hout en leem. Die natuurlijke bouwmaterialen waren in de omgeving volop voorhanden. De oude benaming van zo'n boerenhoeve was 'haard' of 'heerd'. De betekenis van die woorden kent tweeërlei uitleg. De ene verwijst naar de open haard of schouw in de woonruimte, het centrale punt van de hoeve, ook wel 'hoees' genaamd. Die ruimte grensde meteen aan de gevel; bij binnenkomst stond men direct in het centrale deel van het huis. Daaraan is het gezegde 'met de deur in huis vallen' ontleend. De in het Weerter kerkdorp Laar gelegen straatnamen Aldenheerd en Nieuwenheerd herinneren aan het begrip 'heerd'. De andere naamsverklaring verwijst naar 'aerd' (grond), zoals de centrale woonruimte ook wel genoemd werd. Dat begrip zou dan slaan op de vloer, die was gemaakt van aangestampte leemgrond. Het woord 'huis' was in de middeleeuwen geen gebruikelijke benaming voor een woning of boerderij van leem en riet. Een 'huis' was een (meestal stenen) woning, die was bestemd voor een belangrijk gebruiksdoel of voorname functionaris.

Een (stenen) 'huis' droeg vanwege zijn belang meestal een eigen naam. Nederweert kende enkele van die huizen, bijvoorbeeld het adellijk huis De Hoge Otto aan de Heerweg in Boeket. Buurtschap Strateris ontleent zijn naam aan een ander belangrijk huis, het zogenaamde Straterhuijs (later verbasterd tot Strateris). In de Schoolstraat stond het huis van de schout van Nederweert, de hoogste gezagsdrager en hoofd van politie. Zijn woning moet ook een groot stenen huis zijn geweest en droeg de naam Hooghuijs. Naast de kerk stond een rijtuigloods voor de pastoor. Daar stond zijn transportmiddel (een sjees) dat hij gebruikte als hij stervenden in de uithoeken van de gemeente moest bedienen. De benaming daarvan was Sjeeshuijs. Tegenover de St. Lambertuskerk lag het gemeentehuis. In

Het voormalige raadhuis van Nederweert droeg vroeger de naam Speelhuijs. Foto archief SGN.

Nederweert sprak men tot in de 16de eeuw van het Speelhuijs als men het gemeentehuis bedoelde. Dat was de zetel van het gemeentebestuur, maar daarnaast ook een verblijf voor de Heer van Weert als die Nederweert aan deed. Zo'n grafelijk *pied-a-terre* noemt men een 'Huis van Plezantie' of speelhuis (overigens niet te verwarren met huis van plezier, dat een totaal andere betekenis heeft). De benamingen Speelhuijs, Hooghuijs en Sjeeshuijs leven voort in de vorm van straatnamen in de omgeving van de Bredeweg.

Alfons Bruekers

De Stichting Geschiedschrijving werkt aan een nieuwe website "Tijdmachine Nederweert" waarin de historische (bewonings-)gegevens van 700 oude Nederweertse huizen, boerderijen en vele percelen worden weergegeven. Zo kan een virtuele tijdreis worden gemaakt van 1550 tot 1950.